

QualiTePE – Een Europees kwaliteitskader voor lesgeven binnen LO

De kwaliteit van lesgeven binnen LO heeft impact op het leren en de ontwikkeling van leerlingen. En ondanks dat iedere leraar LO zijn of haar eigen stijl van lesgeven heeft, zijn er voorwaarden aan te wijzen waar een goede les LO aan zou moeten voldoen. Een duidelijk kader voor goed lesgeven binnen LO bestond tot op heden echter niet. In het twee-en-een-half jaar durende QualiTePE (*Quality of Teaching in Physical Education*) project is vanuit een Europees samenwerkingsverband van dertien landen een eerste aanzet gedaan om tot een gedeeld kwaliteitskader te komen. Tevens werd een digitaal observatie- en feedbackinstrument ontwikkeld voor het in kaart brengen van de kwaliteit van lesgeven. Namens Nederland was de ALO Eindhoven, vanuit het lectoraat Move to Be, hierbij betrokken.

| Menno Slingerland, Lars Borghouts, Alina Lemling, Angelo Crapa, Christian Herrmann, Wiebke Langer en Erin Gerlach

IQualiTePE model

De kwaliteit van lesgeven bepaalt grotendeels de mate waarin en de efficiëntie waarmee leerlingen leren (Charalambous & Praetorius, 2020). Denk maar eens aan de leraar LO die erin slaagt om beweegsituaties zo aan te bieden dat iedere leerling, op het eigen niveau, leer- en succeservaringen beleeft in de les. De leerresultaten, maar ook het plezier, zullen daar ongetwijfeld groter zijn dan bij de leraar die zich vooral richt op de betere bewegens van de klas. Je zou denken: 'logisch', maar toch is er binnen het onderwijs, en ook binnen het vak LO, nog vaak discussie over wat goed lesgeven nu eigenlijk inhoudt (Herrmann & Gerlach, 2020). Voor het opleiden van nieuwe leraren LO, maar ook voor de doorlopende professionalisering van huidige leraren, is het dan ook belangrijk om goed inzicht te hebben in aspecten van goed lesgeven binnen LO.

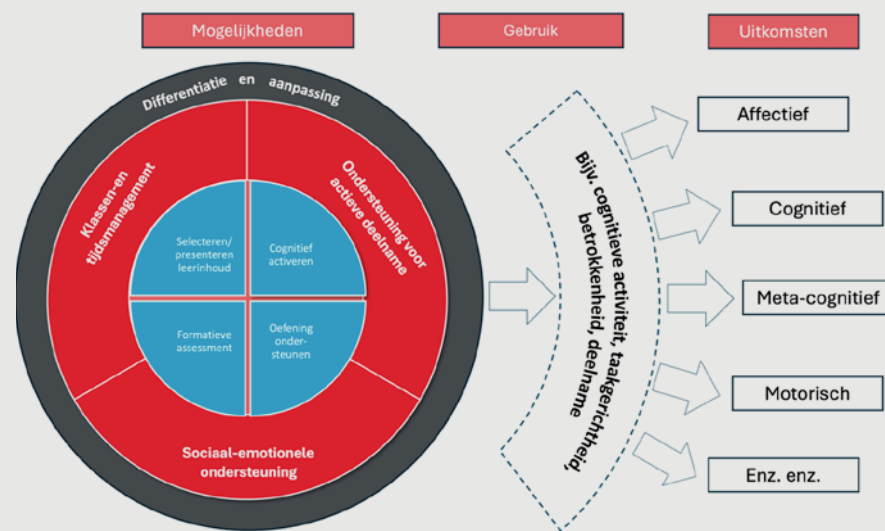
Het MAIN-TEACH-model (Charalambous & Praetorius, 2020) biedt daarvan een overzicht. MAIN-TEACH is de afkorting van

multi-layered and integrated character in conceptualizing the quality of teaching (zie figuur 1). Dit model, gericht op lesgeven in het algemeen, werd ontwikkeld als reactie op een wildgroei aan modellen rondom de kwaliteit van lesgeven. De bedenkers van diverse reeds bestaande modellen werden hierbij samengebracht om te werken aan één overkoepelend

model. Het MAIN-TEACH-model omvat drie fases: (1) de mogelijkheden (*opportunities*) die de leraar heeft om een goede les te verzorgen, (2) het gebruik (*use*) dat leerlingen hier vervolgens van maken en (3) de uitkomsten (*outcomes*) van dit proces van lesgeven en leren. Als leraar kun je vooral invloed uitoefenen op de 'mogelijkheden'. De kwaliteit van een les wordt hierin ingedeeld in acht dimensies.

'Differentiatie en aanpassing' worden daarbij gezien als de basis (of onderlegger), omdat dit in een bepaalde mate altijd aanwezig moet zijn als voorwaarde voor de andere dimensies. De middelste laag van het model bestaat uit drie dimensies: 'klassen- en tijdsmanagement', 'sociaal-emotionele ondersteuning' en 'ondersteuning voor actieve deelname'. De dimensies in de bovenste laag van het model worden geclusterd weergegeven omdat ze allemaal direct (en vaak in samenhang) impact hebben op het leerproces van een leerling. De dimensies zijn:

Figuur 1 MAIN-TEACH-model, kwaliteit van een les in acht dimensies (Charalambous & Praetorius, 2020)

Tabel 1 Dimensies en subdimensies van het QualiTePE-model

Dimensie	Subdimensie
Selecteren en presenteren van leerinhoud	Duidelijke leerdoelen
	Betekenisvolle inhoud selecteren
	Uitdagende inhoud selecteren
	Begrijpelijkheid
	Volgorde van leerinhoud bepalen
Klassenmanagement	Volgorde van leerinhoud bepalen
	Oplettendheid
	Duidelijke regels
	Veiligheid
	Omgaan met verstoringen
	Ondersteunen van een positief leerklimaat
Sociaal-emotionele ondersteuning en lesklimaat	Participatie
	Zorgzaamheid
	Aanmoediging
Leerlingen cognitief en motorisch uitdagen	Ambitieniveau
	Focussen op de bewegingsuitvoering
	Ondersteunen van metacognitief leren
	Cognitieve verwerking
Ondersteunen van het leren	Emotionele ondersteuning
	Differentiatie
	Constructieve feedback
	Structureren
	Oefenen en onderhouden van leerstof
	Formatieve assessment
Ondersteunen van actieve participatie	Stimuleren dat alle leerlingen actief deelnemen
	Inclusie van alle leerlingen in alle leeractiviteiten

‘selecteren en presenteren van leerinhoud’, ‘cognitief activeren’, ‘oefening ondersteunen’ en ‘formatieve assessment’.

Ondanks dat het MAIN-TEACH-model gericht is op zowel generieke aspecten van lesgeven als ook meer vakinhoudelijke, zijn lessen LO dermate specifiek dat een doorontwikkeling van dit model wenselijk bleek (Praetorius et al., 2020). Denk aan de dynamische lesomgeving (zaal, veld), veiligheidsaspecten, organiseren van beweegactiviteiten, inspelen op de motorische heterogeniteit van een klas, et cetera. Uiteraard is de kwaliteit van LO vaker onderwerp van aandacht geweest, zie bijvoorbeeld LO Magazine 1 (2023), maar zie ook Bax (2010) en Stegeman (2007). Gedacht vanuit het MAIN-TEACH-model lag de focus hierbij tot nu toe vooral op het ‘gebruik’ en de ‘uitkomsten’ en minder op de ‘mogelijkheden’ (zie figuur 1). Met het MAIN-TEACH-model als belangrijk uitgangspunt werd binnen dit project daarom vanuit het perspectief van de mogelijkheden van de leraar LO gewerkt richting een model van kwaliteitsvol lesgeven binnen het vak LO.

In de eerste fase van het QualiTePE-project werd er nagedacht over LO-specifieke subdimensies binnen de hoofddimensies van het MAIN-TEACH-model (ter illustratie zie het definitieve model in tabel 1). Een eerste versie hiervan werd ontwikkeld binnen de projectgroep waarna twee uitgebreide feedbackrondes werden georganiseerd op basis van de Delphi studiemethodiek, een methode van onderzoek waarin in meerdere rondes door middel van rangschikken, feedback en discussie geprobeerd wordt consensus te bereiken over een, meestal, complex vraagstuk.

De eerste versie werd voorgelegd aan 324 LO-experts (opleiders, onderzoekers, leraren LO) uit 10 deelnemende landen. Zij kregen als opdracht om de subdimensies te voorzien van een score voor het belang en om feedback te geven voor aanscherping en doorontwikkeling. Vervolgens werd een tweede versie nogmaals voorgelegd aan dezelfde groep experts met de vraag om de bijgestelde subdimensies binnen de hoofddimensies te rangschikken op prioriteit. Dit resulteerde in een uiteindelijk aantal van

26 subdimensies verdeeld over de zes hoofddimensies (zie tabel 1). Het ontwikkelde observatie- en feedback instrument bestaat momenteel uit 23 subdimensies, omdat voor drie dimensies nog geen observatie items ontwikkeld zijn.

Het QualiTePE-model is dus een aanscherping van het ‘mogelijkheden’ gedeelte van het MAIN-TEACH-model en bestaat grofweg uit dezelfde hoofddimensies, maar verschilt in de diepere laag van het model, de subdimensies.

Praktische toepassing van het model

Het QualiTePE-model krijgt pas praktische meerwaarde wanneer je er uitspraken mee kunt doen over de daadwerkelijke lesgeefkwaliteit van een student of leraar LO. Daarvoor moesten de subdimensies in concreet observeerbaar gedrag van de lesgevende leraar LO worden doorvertaald. Deze doorvertaling en de daaropvolgende ontwikkeling van een digitaal observatie- en feedbackinstrument, stonden centraal in de tweede fase van het project. Met het digitale instrument kan vanuit verschillende perspectieven (lesgever, observator en leerling) de kwaliteit van een les LO in kaart gebracht worden. De werking is eenvoudig en in meerdere scenario's van lesgeven in te zetten.

Een voorbeeld: een alo-docent gaat op stagebezoek bij een student die moeite heeft met het ondersteunen van het leren van leerlingen. De

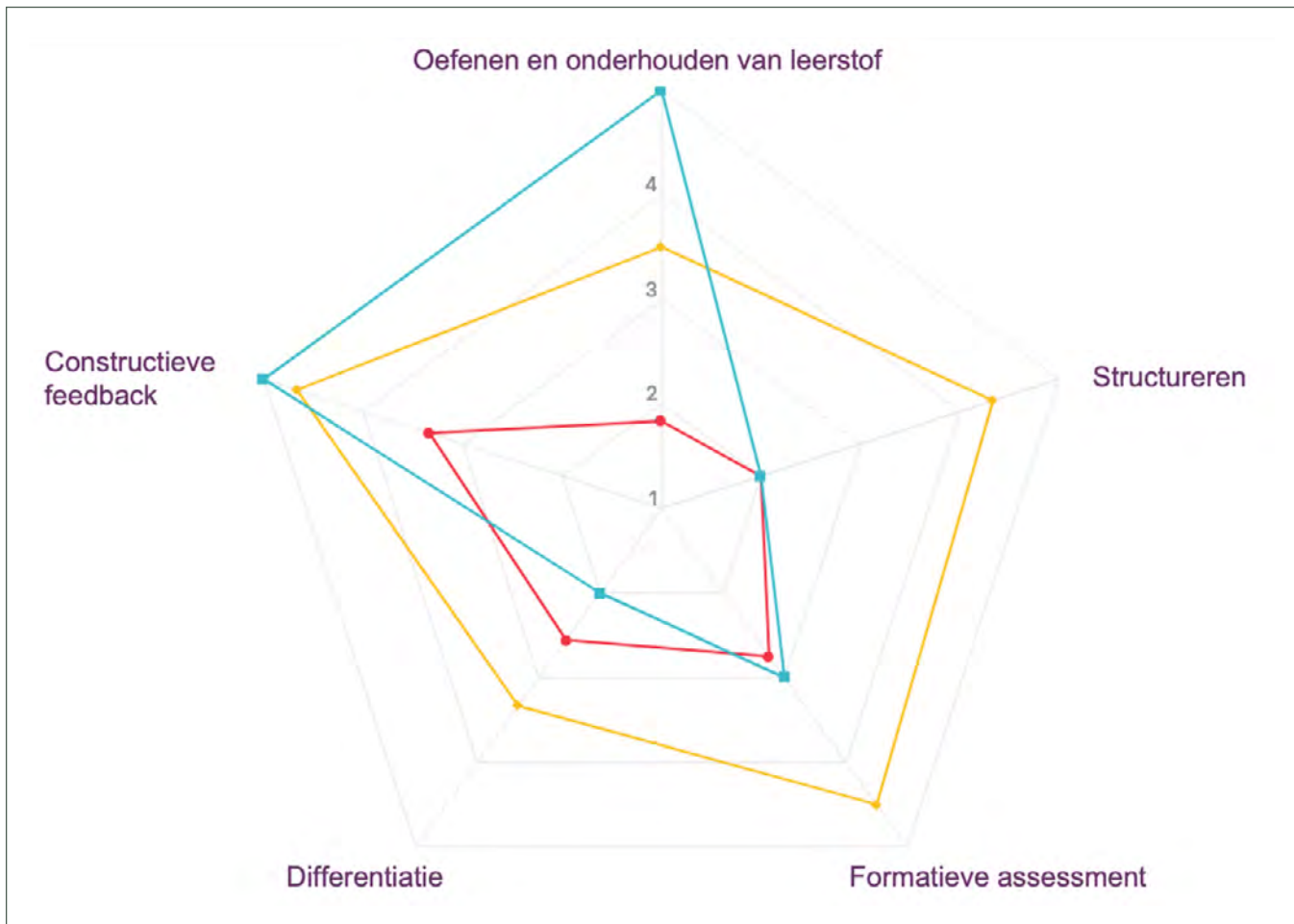

Met het digitale instrument kan de kwaliteit van een les LO in kaart worden gebracht

docent selecteert in overleg met de lesgevende student de subdimensies 'constructieve feedback', 'differentiatie', 'structureren' en 'formatieve assessment'. Na de les vullen zowel de observatoren (alo-docent en werkplekbegeleider), de lesgevende student als ook de leerlingen een aantal observatievragen binnen de gekozen subdimensies in (tabel 2). Dit resulteert in een aantal scores vanuit de verschillende perspectieven, onder andere weergegeven in een spinnenwebdiagram (figuur

2). Op basis van de diverse uitkomsten kan nu een onderwijsleergesprek gevoerd worden. Juist het bespreken van de verschillen in de beleving van lesgever, leerlingen en observator(en) levert daarbij interessante aanknopingspunten op. Een in het project ontwikkelde feedback-handleiding kan hierbij ondersteunen. Tijdens het project is dit observatie-instrument zowel technisch als didactisch getest in de praktijk en, op enkele doorontwikkelpunten na, bruikbaar bevonden.

Figuur 2 Voorbeeld van scores vanuit verschillende perspectieven op een les in een spinnenwebdiagram

Tabel 2 Items behorende bij de subdimensies in figuur 2 waarmee deze aspecten van lesgeven (vanuit het perspectief van de leerling) in kaart gebracht kunnen worden

Subdimensie	Observatie items
Constructieve feedback	Onze leraar lichamelijke opvoeding...
	geeft mij feedback hoe ik een oefening correct moet uitvoeren.
	laat mij zien hoe ik mezelf kan verbeteren.
	geeft mij nuttige feedback.
Differentiatie	Onze leraar lichamelijke opvoeding...
	biedt iedereen op zijn/haar niveau oefeningen aan.
	laat goede leerlingen moeilijkere oefeningen proberen.
	biedt leerlingen die niet zo snel vooruitgaan makkelijkere oefeningen aan.
Formatieve assessment	Onze leraar lichamelijke opvoeding...
	vertelt ons welke voortgang we hebben gemaakt.
	bespreekt de lesdoelen met ons.
	controleert of we de lesdoelen behaald hebben.
Structureren	Onze leraar lichamelijke opvoeding...
	wijst op de belangrijke punten van de oefening.
	legt het doel van de oefeningen uit.
	biedt nuttige oefeningen waarmee we ons verder kunnen ontwikkelen.
Oefenen en onderhouden van leerstof	In de les lichamelijke opvoeding...
	kan ik nieuwe dingen oefenen tot ik ze onder de knie heb.
	kan ik oefenen waar ik nog niet zo goed in ben.
	kan ik nieuwe dingen op verschillende manieren oefenen.

Conclusies en aanbevelingen

Het QualiTePE-model biedt een bruikbaar kader voor kwaliteit van lesgeven binnen LO. Meningingen over wat goed lesgeven inhoudt binnen LO verschillen echter van persoon tot persoon, veelal ingegeven door specifieke expertise, (opleidings)achtergrond en ervaring. Zowel het QualiTePE-model als het digitale observatie- en feedbackinstrument lijken wellicht te neigen naar een (te) instrumentele kijk op lesgeven, wat bijvoorbeeld in schril contrast staat met meer pedagogisch-filosofische opvattingen over

goed en impactvol lesgeven binnen LO (Van Dokkum, 2022). Het ontwikkelde model moet wat ons betreft daarom niet gezien worden als een definitief overzicht van alle criteria voor goed lesgeven, maar eerder als een eerste aanzet om te komen tot een gedeeld kader voor kwaliteit binnen lessen LO. Het is bedoeld om ontwikkelingsgericht ingezet te worden, niet om studenten LO-cijfers mee te geven of om leraren LO te laten beoordelen door een leidinggevende. De input van de verschillende landen in het project is waardevol gebleken, maar soms ook ingewikkeld, omdat de mening over

kwaliteit soms cultureel bepaald is en we dus niet altijd vanuit hetzelfde kader naar een les kijken. Wij denken dan ook dat het model nog verdere doorvertaling naar de Nederlandse situatie verdient. Dit neemt niet weg dat het huidige model zeker al bruikbaar is om aankomende en huidige leraren LO handvatten te bieden voor het ontwikkelen en onderhouden van de kwaliteit van hun lessen. ●

Scan of klik *hier* naar de QualiTePE-tool (iedereen kan zich hier gratis voor registreren en daarna inloggen).

Scan of klik op *hier* naar de project website met ontwikkelde materialen:

Bronnen

Scan of klik *hier* naar de bronnen

Contact

m.slingerland@fontys.nl
Menno Slingerland en **Lars Borghouts** zijn beiden werkzaam als docent en onderzoeker bij Fontys Sport en Beweging, ALO Eindhoven
Alina Lemling is als docent en onderzoeker verbonden aan de faculty of humanities, education and social sciences van de Universiteit van Luxemburg
Wiebke Langer en **Erin Gerlach** zijn beiden als docent en onderzoeker verbonden aan Institut für Bewegungswissenschaft van de universiteit van Hamburg
Christian Herrmann en **Angelo Crapa** zijn beiden als docent en onderzoeker verbonden aan de Pädagogische Hochschule van Zürich
Kernwoorden
 kwaliteit, lesgeven, feedback, opleiden